۱۴

فقه و زندگی

سعید عباس زاده

احکام و آداب سینما و فیلمسازی

احکام و آداب سینما و فیلم سازی

مشخصات کتاب

سرشناسه : عباس زاده، سعید، - 1345

عنوان و نام پدیدآور : احکام و آداب سینما و فیلم سازی/ سعید عباس زاده؛ زیرنظر حسین فلاح زاده

مشخصات نشر : قم: نورالسجاد، 1383.

مشخصات ظاهری : 72 ص؛ 11 x18س.م

فروست : (فقه و زندگی 14)

شابک : 4500ریال

یادداشت : کتابنامه: ص. 72؛ همچنین به صورت زیرنویس

موضوع : سینما (فقه)

موضوع : سینما -- جنبه های مذهبی -- اسلام

موضوع : هنر و دین

شناسه افزوده : فلاح زاده، محمدحسین، . - 1339

رده بندی کنگره : BP198/6 /س96 ع2 1383

رده بندی دیویی : 297/379

شماره کتابشناسی ملی : م 83-28915

ص: 1

اشاره

فهرست مطالب

ص: 6

ص: 8

سخن ناشر

از نظر اسلام، همان گونه که دین، راهنمای اندیشه، اخلاق و عبادت است، راهنمای انتخاب شغل و بایدها و نبایدها در قلمرو تولید، توزیع،مصرف،مدیریت و اقتصاد نیز هست. شناخت صنایع و مشاغل حلال و حرام ضرورت زندگی اسلامی است. مشاغل مختلف، صدها حکم واجب و مستحب و شرایط حقوقی و اخلاقی دارد که دانستن آن در سلامت روابط اجتماعی و تکامل اخلاقی و معنوی انسان اثر می گذارد. همچنین صدها حرام و مکروه دارد که انجام آن فضای زندگی جمعی و اسلامی را آلوده می سازد و ابهام آن، دلهره و تردید می آفریند. آشنایی با احکام ویژه هر صنف برای دست اندرکاران آن ضرورت حتمی و برای مراجعان به آن مشاغل نیاز قطعی و برای اهل مطالعه دانش اجتماعی و دینی مفید است.

طرح پژوهشی «فقه و زندگی» که با سفارش «ستاد

ص: 9

احیاء امر به معروف و نهی از منکر» و همت «پژوهشکده باقرالعلوم علیه السلام» و نظارت علمی حجه الاسلام محمد حسین فلاح زاده شکل گرفته، پاسخی است به نیازهای بشر در همه عرصه های زندگی، مجموعه حاضر نقطه پیوند «فقه» و «زندگی» است؛ که چگونگی تامین معیشت حلال را به مسلمانان و صاحبان مشاغل گوناگون می آموزد و فقه را از تئوری به عمل نزدیک می سازد. امیدواریم برای تکمیل این مجموعه همچنان از حمایتهای فکری و مالی ستاد احیای امر به معروف و نهی از منکر بهره مند گردیم. به امید آن که بتوانیم گامی هر چند کوچک در راستای ترویج احکام متعالی اسلام برداریم.

خواهشمند است هر گونه نقد و نظر تجربی و علمی خود را جهت تکمیل این مجموعه با ما به نشانی قم - بلوار 15 خرداد، شهرک جهاد، خ عبداللهی، پلاک 37، یا تلفن 0251-77750805 در میان بگذارید.

انه ولی قدیر

ص: 10

انتشارات نورالسجاد

ص: 11

هنر تصویری

هنر تصویری و به عبارتی پدیدیه فیلم در متون دینی به صراحت بیان نشده است، لکن وقتی تولید فیلم و مراحل و ابعاد مختلف آن مورد ارزیابی قرار می گیرد، مجموعه ای از مسائل و احکام متنوع فقهی نیز به چشم می خورد. این واقعیت هم در نگاه کلی به هنر سینما و هم در ارزیابی عناصر همسو و متنوع شکل دهنده آن دیده می شود. این ذهنیت که فقه محدود کننده است و حضور آن در عرصه های هنر، به ویژه هنر تصویری؛ چون سینما، تلویزیون و تصاویر متحرک، مساوی با محدود شدن آن و یا به تعبیری کاسته شدن از واقع گرایی این هنر است، انگاره ای دور از واقعیت و برخاسته از عدم شناخت این دو پدیده است. به طور واضح آنچه مدّ نظر فقه است شناخت این پدیده ها و آشنایی با عوامل و عناصر اثرساز در کنار هم و

بازشناسی مرزها و جوانب مرتبط با حقوق و وضع افراد است. وجه نظارتی آن نیز صرفاً در جهت درک روابط بین ساختار و محتوا و رسیدن به سازه های متناسب نسبت به محتواست. چنین نگرشی نه تنها حضور فقه را در عرصه هنر محدود کننده نمی داند، بلکه با توجه به پیچیدگی موضوعی، که از ماهیت ترکیبی این هنر نشأت گرفته است، فقه محوری پدیده هنر را، امر ضروری و اجتناب ناپذیر می سازد.

فیلم تلاشی است برای تحقّق واقعیت بصری و سمعی، به تعبیری دیگر؛ آفرینش اثری، هنری است که در جهت اهداف مشخص تولید می شود.

در مباحث فقهی، نخستین پرسشی که مطرح می شود «این است: آفرینش هنری، بدون توجه به محتوا، از نظر فقهی در چه جایگاهی از احکام قرار می گیرد؟ آیا این آفرینش در ذات خود، امری مباح و جایز است یا فقه پیرامون آن شرطی را مطرح می سازد؟

علاوه بر این، آیا آفرینش با داشتن رسالت معنوی است

که مشروعیت یافته است؟ در هر صورت، نخستین مرحله برخورد فقه با پدیده تصویر، به عنوان خلق یک اثر هنری، و زمینه وارد شدن فقه به قلمرو این پدیده، شناخت جایگاه آن می باشد که ضروری و لازم است.

مشروع بودن آفرینش تصویر

فقهای شیعه در ارتباط با هنر تصویری دیدگاه های مختلفی ارائه کرده اند. برخی با درک اهمیت آن در عصر حاضر و کاربردی تصویر در زمینه هایی چون: خدمات پزشکی، تعلیم و تربیت و سطوح آموزشی و در علوم فضایی و... دارد، ابعاد آان را مورد مطالعه قرار داده و احکام متعدّدی را بر این موضوع بیان کرده اند.

امام خمینی با عنایت به این که زمان و مکان دو عنصر تعیین کننده هستند، تلقّی انسان ها از تصاویر و نحوه برخورد با این پدیده ها را معیار و مؤثر در این صنعت دانسته است. وی با جدا ساختن حرفه

ص: 15

پیکرتراشی از تصویرگری، تصویرگری را جایز شمرده[1] و حتی از نظر ایشان تصویر متحرک که شامل فیلم و

1- استفتائات، ج 2، ص 18.

انیمیشن می گردد، از مصادیق تصویرگری که در روایات از آنها نهی شده خارج گردیده است.

«آفرینش تصویر توسط ابزار و آلات بخصوص (همانند دوربین) که در عصر ما متداول و معمول شده، جایز است»(1)، بلکه می توان گفت ظاهراً این قبیل تصویرگری از مصداق آنچه به عنوان تصویر آمده خارج است.

فیلم و تصویرهای متحرک در واقع همان عکس های معمولی هستند که در هر ثانیه 24 عکس از آنها قاب شده و به جهت خطای دید بیننده، متحرک به نظر می آیند. این دیدگاه، امروز نظر همه فقهای شیعه بوده و در اصطلاح فقهی به مرز شهرت رسیده است. امام خمینی قدس سره مشروع و یا نامشروع بودن سینما را دوری سینما از فحشاء و یا آلوده بودن به آن می داند. کتابهایی که واژه های فقهی را تفسیر نموده اند فحشاء را

1- . تحریرالوسیله، ج 1، ص 497؛ تصویر ذات ارواح؛ رساله نوین، بخش 4، ص 204.

این گونه بیان کرده اند؛ فحشاء، یعنی زشتی، هرزگی و

هر گونه مرزشکنی که به مفسده انجامد و ممکن است در هر یک از اعمال انسان؛ اعم از کردار، رفتار و گفتار او بروز نماید. برخی گفته اند فحشاء این است که انسان زشتی را به صراحت بیان کند.

با توجه به وسعت معنای فحشاء و مفسده، فیلم باید دارای این ویژگیها باشد:

- تحریک کننده نباشد.

- بیان گر زشتی های مفسده انگیز نباشد.

- در گفتگو یا دیالوگ متن، متانت، وقار و عفّت گفتار مورد توجه قرار گیرد.

- بازیگران در پوشش، حرکات و ظواهر، اخلاق انسانی و اسلامی را رعایت نمایند.

امام خمینی در ارائه الگو برای یک فیلم خوب و درست، پیام اخلاقی، تربیتی و میزان آگاهی دهی آن را مطرح می سازد.(1) که این نشان می دهد وی علاوه بر نگاه

1- صحیفه نور، ج 10، ص 11 و 12.

فقیهانه و توجه به حد و مرزها، معیارهای اجتماعی، تربیتی و انسانی را نیز مدّ نظر داشته است. از طرفی این واقعیت را نیز آشکار می سازد که فیلم در ماهیت و

حقیقت خود چیزی نیست که شریعت اسلامی حکم به حرام بودن آن کرده باشد، بلکه آنچه حائز اهمیت بوده و شریعت نیز درباره آن سخن گفته پی آمدهای جانبی آن که ناظر بر نظام اخلاقی و کمالات معنوی افراد است - می باشد. به جرأت می توان گفت سینما که از پیدایش آن حدوداً یک قرن می گذرد در شریعت اسلامی جایگاه و اهمیت خود را یافته و به ویژه در نظر فقهای معاصر قدرت و وسعت آن در مقیاس سایر رسانه ها مورد توجه قرار گرفته است.

ماهیت فیلم

فیلم به لحاظ ماهیت، عبارت است از آنچه که به عنوان نرم افزار در روی ماده «سلولوئید»(1) ضبط می گردد و با مکانیزم خاصی قابل نمایش و دیدن است. امروزه رایانه ها در عرصه تولید امکان ساخت تصویر و ضبط آن بر روی دیسک های نوری را نیز ممکن و عملی ساخته اند. همچنین در صنعت فیلمسازی کارهایی که

1- . نوارهای نرم از جنس پولیستر که به جهت استحکام، در نوارهای فیلم مورد استفاده قرار می گیرد.

به ساخت انیمیشن مربوط می گردد در سیستم های رایانه ای طراحی شده و به صورت تصاویر متحرک نمایش داده می شود. این نوع تصاویر نیز به جهت این که همانند فیلم های سینمایی و تلویزیونی دارای خط داستان بوده و یا انتقال دهنده مفاهیم و معنا می باشند، همانند فیلم های معمول و متعارف مورد توجه قرار گرفته اند و می توان گفت چه از نگاه عرف تخصصی و چه از نگاه عرف عمومی به برنامه های این چنین نیز فیلم اطلاق می گردد. این مسئله در بخش موضوع و مصداق شناسی که پیش از مرحله فتوا انجام می گیرد، حائز اهمیت است.

مقررات تولید فیلم

در مقررات ناظر بر تولید فیلم، موارد زیر مدّ نظر قرار گرفته است[1]:

1- حقوق آفرینش های فکری، ص 172.

1. فیلم ها باید از اهانت مستقیم و غیر مستقیم به پروردگار، ادیان، کتب آسمانی، پیامبران، مقدسات، ائمه اطهار علیهم السلام، روحانیت و مظاهر مذهبی به دور باشد.

ص: 23

2. مرامهای غیر قانونی و معاند با نظام اسلامی تبلیغ و ترویج نشود.

3. به باورهای دینی و مذهبی ملّت مسلمان ایران اهانت نگردد.

4. مسائلی که موجب اختلاف و تفرقه یا تحقیر گروه خاصی می گردد، طرح نشود.

5. خرافات یا موهوم پرستی، احضار ارواح و جن گیری و جادوگری به عنوان دستمایه فیلم قرار نگیرد.

6. پایه های ارزشی اسلام و انقلاب اسلامی سست و مخدوش نشان داده نشود.

7. سنت های غلط جامعه احیاء نگردد.

8. تصاویر و محتوا نباید موجب جریحه دار شدن احساسات مسلمانان گردد.

9. از پخش و نمایش فیلمی که در آن رفتار و کردار تبهکارانه و جنایتکارانه تبلیغ و ترویج می شود پرهیز شود.

10. از زبان و لهجه اقلیت های دینی و اقوام مختلف ایرانی به قصد توهین استفاده نشود.

ص: 25

11. آراء و زندگی مفاخر مذهبی مورد تحریف قرار نگیرد.

12. با ارائه صحنه های سطحی از دعا و نیایش موجب ضد تبلیغ نگردد.

13. قوای نظامی و انتظامی ضعیف نشان داده نشود.

14. از تحریف وقایع تاریخی پرهیز شود.

15. حقوق متقابل خانواده و منزلت پدر، مادر و سایر

اعضای خانواده رعایت گردد. جالب توجه این که همه موارد یاد شده مبنای فقهی داشته و در دستورات معاشرتی و احکام فردی و اجتماعی یکایک این موارد به تفصیل بحث شده است(1).

1- ر. ک: رساله نوین، امام خمینی.

عوامل و عناصر سازنده فیلم

فیلم، محصول نمایشی است که با همکاری جمعی و ایفای نقش تعدادی افراد پدید می آید و از منظر فقه اسلامی - به عنوان یک پدیده یا اثر مشترک - قابل طرح

و بررسی است.

در عقد قرارداد باید حریت افراد محترم شمرده شود و مفاد قرارداد از هر گونه سلطه صاحب کار بر زیر دستان به دور باشد. همچنین، بر اساس آیه «اوفوا بالعقود»(1) حقوق افراد مطابق محتوای قرارداد پرداخت شود. تهیه کننده، کارگردان، بازیگر، تصویربرادر، نورپرداز، صحنه پرداز، گریمور، عوامل حمل و نقل، جلوه های ویژه و بالأخره تدوین کننده و صداگذار، در یک فیلم عواملی هستند که به نوعی در پدید آمدن آن، ایفای نقش می کنند و هر کدام در جایگاه خاص خود حقوق متمایزی داشته و در مقیاس کار و نسبت خود با فیلم، حقوق و دستمزد دریافت می کنند.

تولید فیلم به لحاظ این که امروزه تبدیل به صنعت(2) شده و در ردیف امور تجاری و تولیدی قرار گرفته است، باید از ضوابط فقهی حاکم بر تولید و

1- مائده، آیه 1.
2- صنعت، یعنی حرفه؛ سینما در بدو ظهور به عنوان هنر مورد توجه بود. بعدها این هنر تبدیل به کار و حرفه شد و ویژگی صنعت به خود گرفت.

تجارت پیروی کند. مباح بودن اصل سرمایه، اتّخاذ شیوه و مکانیزم درست و عادلانه در تولید و مشروعیت غایت و هدف تولید فیلم، برخی از امور قابل توجه در این زمینه هستند.

تهیه کننده

در تولید فیلم جایگاه تهیه کننده مشخص است. تهیه کننده اگر شخص حقیقی باشد، بر اساس ضوابطی که سیاست فرهنگی کشور برای فیلم و فیلمسازان تدوین و تصویب کرده، برنامه های مقدماتی خود را شروع می کند و با تعریف و ارائه چارچوب معین با افراد دیگر ارتباط برقرار می سازد. این مرحله، مرحله پیدایش تولید است. سپس فیلمنامه ای که توسط تهیه کننده انتخاب گردیده، با هماهنگی کارگردان، در اختیار عوامل و عناصر تولید فیلم قرار می گیرد و با افراد انتخاب شده قرارداد بسته می شود.

توصیه شده که: «حقوق کارکنان طرف قراردادتان را

قبل از خشک شدن عرق بدنشان بپردازید».(1).

بالاتر از این در قرآن سفارش شده که: از حقوق مردم (کارکنان) چیزی کم نکنید.(2).

فیملنامه یا دستمایه فیلم

فیلمنامه عبارت است از ایده یا داستانی که شکل نهایی نمایشی به خود گرفته و یا به عبارتی دراماتیزه شده، و به عنوان اثر هنری، دارای ارزش مادی و معنوی است. نخستین بحثی که در ارتباط با فیلمنامه مطرح می شود، این است که تهیه کننده پیش از شروع به تولید فیلم، باید حقوق مربوط به فیلمنامه را مشخص کند. اگر فیلمنامه متعلق به کسی است که زنده و مشخص است بدون اجازه از صاحب اثر تصرف در آن جایز نیست. فیلمنامه، به عنوان اثری مفید که ارزش مالی دارد، قابل خرید و فروش است. اثر، متعلق به کسی است که به نام او ثبت شده است.

1- بحارالانوار، ج 47، ص 57.
2- اعراف، 85.

پرسش دیگری که در این بحث مطرح شده در ارتباط با اقتباس است. اقتباس در فیلمنامه به معنای گرفتن بخشی از یک اثر معین است و اگر در شناسنامه آن مضمون این عبارت که «برداشت از این اثر به هر طریقی مشروط به اجازه است» صاحب اثر عملاً اقتباس از اثرش را ممنوع ساخته است. اگر در یک اثر، چیزی با این مضمون قید نشده باشد، در صورتی که از چنین آثاری اقتباسی صورت گرفته، باید در پاورقی به اثر اقتباس شده استناد داده شود در غیر این صورت، چنین کاری در ردیف «سرقت ادبی» قرار می گیرد. اقتباس از آثار مهم و شناخته شده ادبی از دیر زمان در دنیا رایج بوده است. برخی از فقها با توجه به این که نوشته را به عنوان اثر معنوی و الهام شده از طرف حق می دانند بهره برداری و انتشار آن را مشروط به اجازه مؤلف نمی دانند و برخی نیز به دلیل این که با پرداخت حق التألیف، خریدار را مالک اثر می دانند هر گونه اقتباس و بهره برداری از آن را حق مسلم خریدار می دانند.

ص: 31

فتوای امام خمینی بر این است: «آنچه که [در پشت کتابها] معروف به حق طبع است، حق شرعی به حساب

ص: 32

نمی آید، و نفی سلطه مردم بر اموالشان [خریداران کتاب] بدون این که هیچ گونه شرط و عقدی در میان باشد جایز نیست. بنابراین، دیگران می توانند آن را چاپ نموده و از آن تقلید کنند و هیچ کس نمی تواند مانع آن ها از این کار شود»(1).

در توضیح این فتوا نوشته اند: امام خمینی به وجه عقلی و عرفی مسأله توجه دارد که منع کردن مردم از تقلید در امور مربوط به اختراعات و حرفه ها و ساختن از روی نمونه ها و بهره گرفتن از نتیجه فکری گذشتگان از نظر عقلی و عرفی کار درستی به شمار نمی آید و چیزی را که پایه تکامل و ترقّی است نمی توان تصّرف در حقوق دیگران دانست(2).

با این همه امام خمینی در فتوای خود اشاره می کند چنین عملی هنگامی جایز است که شرطی

1- تحریر الوسیله، ج 2، ص 595.
2- مستند تحریرالوسیله، احمد مطهری، ص 187.

دلالت کننده بر اجاره در بین نباشد که در صورت بودن چنین شرطی، عمل به شرط لازم است.(1)

ص: 34

1- همان.

آیت الله مکارم شیرازی در این باره می گوید: «ما معتقدیم که حق طبع و تألیف و اختراع و مانند آن یک حق شرعی و قانونی است، و از نظر اسلامی باید به آن احترام گذاشت. به تعبیر دیگر، اهمیت مالکیت های فکری کمتر از مالکیت های عینی نیست و حکومت اسلامی باید عهده دار حفظ آنها باشد [در مورد مالکیت های فکری] اسلام می گوید: ظلم و ستم و تجاوز به حقوق دیگران حرام است و کسی حق ندارد در ملک دیگری بدون رضایت او تصرف کند(1).

در سالهای 1370 و 1371ش، با توجه به آشفته بودن بازار اقتباس و رواج سرقت آثار ادبی و هنری از طرفی به علت ابهام در قانون «حمایت از نویسندگان و هنرمندان» آقای دکتر علی لاریجانی، وزیر وقت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در برنامه ای خطاب به رئیس قوّه قضائیه؛ آیت الله یزدی، حمایت از حقوق

1- حقوق مالکیت های فکری، ص 310.

پدیدآورندگان را خواستار گردید. رئیس قوه قضائیه، با مبنا قرار دادن نظر اکثر فقهای معاصر، حکم زیر را برای

ص: 36

مراکز مربوطه صادر می کند:

«... تهیه دیسکهای کامپیوتری یا فیلم های سینمایی و به طور کلی آثار سمعی و بصری که با زحمت فراوان و بهره گیری از تکنولوژی و نرم افزارها و سخت افزارهای لازم تهیه و آماده می شود که هر یک از این کارها به نوبه خود منشأ کسب است که عرف و عقل آن را به روشنی درک نموده و شرع نیز آن را ردّ نفرموده است... .

از طرفی وجود افراد بی سواد و کم اطلاع به حقوق، که حاصل زحمات محقق و نویسنده و هنرمند را به یغما برده و

میلیون ها تومان از آن استفاده می کنند و گاهی حتی دیناری هم به صاحب اثر داده نمی شود، ظلم روشن و مشخص است که از نظر ما این حق برای مؤلف، مترجم، نویسنده، هنرمند و تهیه کننده شرعی و بر اساس ماده دوم و سوم قانون حمایت از حقوق مؤلفان و محققان و هنرمندان و دارای مبنای قانونی

ص: 37

است که می تواند برای خود محفوظ نگاه دارد، و یا بر اساس قرارداد قانونی به هر کسی که مایل باشد واگذار کند و در این قرارداد شرایط مورد نظر خود را منظور دارد که تخلّف از آن تصرف

ص: 38

در حق غیر شناخته شده و قابل تعقیب کیفری است. نظر شرعی لازم الرعایه و لازم الاجرای مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله خامنه ای نیز همین مطلبی است که توضیح داده شد»(1).

«احوط این است که حقوق مؤلف و ناشر با کسب اجازه از آنان برای تجدید چاپ رعایت شود»(2).

سؤال: برای پدیدآورندگان اعمّ از نویسنده، مترجم و یا صاحبان آثار هنری دریافت مبلغی پول در برابر آثارشان چه حکمی دارد؟

پاسخ: «آنان حق دارند در برابر واگذاری نسخه اوّل یا اصلی اثر علمی و هنری خود به ناشر، هر مبلغی می خواهند دریافت کنند»(3).

از نظر ایشان حتی گرفتن پول در برابر یک اثر، دلیل آن نمی شود که حقوق پدیدآورنده نسبت به اثر خود

1- حقوق آفرینش های فکری، ص 52، به نقل از فصلنامه رهنمون،مدرسه عالی شهید مطهری، شماره 2 و 3، زمستان 71، ص 214.
2- اجوبه الاستفتائات، ج 2، ص 11. ترجمه از متن عربی سؤال و پاسخ 251 و 245 و 255.
3- همان.

نادیده گرفته شود، مگر این که چنین حقی، طبق قرارداد لغو گردد و حق هر گونه بهره برداری به طور

ص: 40

مطلق به فرد دیگر منتقل گردد.

سؤال: در صورت عدم دسترسی به صاحب اثر چه باید کرد؟

پاسخ: «در این مورد باید به وکیل یا ولی شرعی او و یاد در صورت فوت به وارثین وی مراجعه شود»(1).

آنچه که در فتوای مراجع کنونی، آمده، بیانگر این مهمّ است، علیرغم این که جمهوری اسلامی ایران به دلایلی به «کپی رایت»(2) نپیوسته است، لکن بدون تردید با مبنا قرار گرفتن احکام و دستورات دینی و با جدّی گرفتن نظرات فقها، نویسندگان و صاحبان آثار به حقوق مسلّم خود خواهند رسید.

1- . همان.

2- کپی رایت copyright، به حق تأليف، حق طبع و نشر انحصاری گفته می شود که در سال 1987م. به وجود آمده و در 1909 با تغییرات و اصلاحات و پس از مطابقت دادن آن با استانداردهای بین المللی در آمریکا و در برخی از کشورهای اروپایی به مرحله اجرا گذاشته شده است.

آنچه به عنوان حقوق مؤلّفان و صاحبان آثار در حقوق کنونی ایران آمده عبارت است از مجموعه مقررات و قوانین کلّی که در سال 1348ه .ش، به تصویب رسیده و بعدها نیز چندین بار اصلاح و تکمیل گردیده است و اکنون هم به عنوان قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان عمل می شود.

به مواردی از این مقررات، که با موضوع این نوشتار ارتباط پیدا می کند، اشاره می گردد:

ماده 1: «به مؤلف و هنرمندِ پدیدآورنده و به آنچه که از راه دانش یا هنر و یا ابتکار آنان پدید می آید، بدون در نظر گرفتن سلیقه یا روشی که در بیان ظهور و یا ایجاد آن به کار رفته، «اثر» اطلاق می شود.

ماده 2: از جمله آثاری که مورد حمایت قرار گرفته، دوازده عنوان می باشد که نمایشنامه و فیلمنامه جهت تهیه فیلمهای سینمایی و تلویزیونی نیز از جمله آن به شمار می رود.

ص: 42

ماده 5: پدیدآورنده اثرهای مورد حمایت این قانون می تواند، استفاده از حقوق مادی خود را در کلیه موارد به غیر منتقل کند.

ص: 43

ماده 6: اثری که با همکاری دو یا چند پدیدآورنده به وجود آمده باشد و کار یکایک آنان جدا و متمایز نباشد، اثر مشترک نامیده می شود و حقوق ناشی از آن، حق مشاع پدیدآورندگان است.

ماده 7: نام و عنوان و نشان ویژه ای که معرّف اثر است از حمایت این قانون برخوردار خواهد بود و هیچ کس نمی تواند آن ها را برای اثر دیگری از همان نوع یا مانند آن به کار برد. دیدگاه های حقوقی که در قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان مطرح شده است با آن چه که در فقه اسلامی به عنوان حق شرعی حقوق مؤلف آمده. مطابقت دارد و چنانچه گذشت فقهای شیعه نیز همه گونه تصرف در آثار معنوی را منوط به اجازه پدیدآورنده دانسته اند.

استاد شهید مطهری، در کتاب نظام اقتصادی اسلام، می گوید: در کار، علاوه بر جنبه های مادی و

مقدار انرژی مصرف شده باید جنبه های معنوی آن را نیز در نظر گرفت(1) .

1- . نظری بر نظام اقتصاد اسلام، مرتضی مطهری، ص 124.

در ارتباط با پدیده کتاب و آثار مکتوب می گوید: «امتیاز کتاب به مؤلف تعلّق دارد. مالک کاغذ و قلم حق دارد از روی نسخه ملکی که خریده است برای مطالعه نسخه برداری کند، امّا حق ندارد با کاغذ و مرکب و حروف چاپی و ماشین خود هزار نسخه از روی نسخه خود چاپ کند و به فروش رساند»(1).

مقررات ثبت اثر

ثبت اثر، تابع ضوابط مطرح شده در مقررات و آئین نامه های نهادهای مربوطه است که در کشور جمهوری اسلامی ایران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی عهده دار این وظیفه است.

فصل اوّل ماده 1 این مقررات می گوید: ثبت اثر، طبق درخواست در نامه های چاپی، که از طرف وزارت فرهنگ و هنر تهیه و در اختیار درخواست کننده ثبت اثر گذارده می شود، به عمل می آید و باید در دو نسخه به زبان فارسی نوشته و امضاء شود و حاوی

1- همان.

مشخصات شناسنامه ای پدیدآورنده یا پدیدآورندگان و تاریخ تولید اثر است.

بعد از ابلاغ نامه رئیس قوه قضائیه وقت، مبنی بر شرعی دانستن حق نویسندگان و مطابقت آن با رأی فقها، در تاریخ 6 / 6 / 73، لایحه مجازات اسلامی با قانونی دانستن حق نویسندگان و پدیدآورندگان آثار، یک ماده بر لایحه مذکور الحاق کرد. بر اساس این ماده الحاقی، استفاده بدون اجازه از آثار مکتوب، از موارد تصرف در آثار قلمداد شده است.

ساختار و محتوا

در سینما، نظریه ای می گوید موضوعاتی که به پدیده دین و مسایل انسانی و فکری می پردازد باید در ساختارهای خاص خود ارائه گردد. چرا که اگر غیر از این باشد، نمی تواند تأثیرگذار باشد. این مسئله بیانگر آن است که در فقه شیعه محتوا و شکل فیلم، همانند سایر انگاره ها، از نظر اصالت و اهمیت هر دو یکسان هستند، برخلاف سایر ادیان که بیشتر محتواگرا هستند. فقه

ص: 47

اسلامی، به ویژه فقه شیعه، بر شکل و ساختار نیز تأکید دارد و اشکال، نمادها و نشانه ها را جدا از محتوا قلمداد

نمی کند. این نگرش همان طور که بر معماری و گرافیک و نقاشی تأثیر گذاشته در هنر سینما نیز مورد توجه است.

در واقع می توان گفت محتوا و شکل دو رکن اساسی تعیین کننده جهت و غایت فیلم نیز به شمار می روند. با ساختار است که می توان یک فیلم را دینی ارزیابی کرد و یا ضد دین دانست و همین طور است از حیث محتوا که در جای خود القاء کننده مفاهیم ارزشی یا غیر ارزشی است. بعضی ها معتقدند همین نشانه های ساختاری و محتوایی در پدیده ها، مرز بین مذهبی و غیر مذهبی بودن را معین کرده است.

در هنر سینما نشانه های ساختاری را می توان در سرعت، زاویه، کادربندی، صحنه پردازی، نور و رنگ و هوا مورد مطالعه قرار داد. از نظر فقها فیلمی که به موضوعات دینی می پردازد. باید از حیث قالب حتی در روش ارائه نیز با آنچه که به عنوان محتوا در فیلم مطرح شده است، همخوانی داشته باشد.

ص: 49

محتوا، شامل همه پدیده هایی است که به عنوان موضوعات دینی شاخته می شوند. طرح اصول

ص: 50

اعتقادات، پرداختن به مفاهیم بلند دینی و عرفانی، پرداختن به زندگی شخصیت های بزرگ اسلامی و مذهبی در هر فیلمی که باشد آن را جهت دار کرده و رعایت برخی از شرایط را ضروری می کند.

این مسئله را به صورت پراکنده می توان در آراء و دیدگاه فقهای معاصر ملاحظه کرد: «پرداختن به موضوعات دینی و عرفانی و یا تولید فیلم در ارتباط با زندگی علمای بزرگ و صاحب شأن دینی و یا هر فیلمی که به نوعی در ارتباط با فرهنگ دینی شاخته شده باشد، به شرطی جایز است که حریم های شناخته شده از هتک و آسیب به دور بماند و منتهی به ضایع شدن ارزش و عظمت این محتوا نگردد... در این که فیلم در جهت روشنگری و آگاهی جوانان و غیره قرار می گیرد. تردیدی نیست و می توان از این ابزار در خصوص ترویج فرهنگ دینی استفاده نمود. لکن نباید فراموش کرد که همه این پرداختها باید با التزام به رعایت شئون در همه

ابعاد و نیفتادن به خلاف مرام اسلامی و مذهبی انجام گیرد»(1).

1- اجوبه الاستفتائات، آیه الله خامنه ای، ج 2، ص 49 و 50.

منظور از رعایت شئون خاص، که در اینجا بر آن تأکید شده، عبارت از: در نظر گرفتن موقعیت و جایگاه واقعی و عرفی آن است. و فیلم باید آن را بدان گونه که هست تبیین و ارائه کند و صرف اهداف تبلیغی و ترویج آن نمی تواند توجیه گر کاستیها در پرداختن درست به موضوعات یاد شده باشد. گاهی تکنیک را تحت تأثیر قرار می دهد، یعنی یک محتوای خیلی خوب، ضعف تاکتیک را همه جبران می کند و بیننده آنچنان جذب محتوا می شود که متوجه ضعف تکنیک نمی شود. بنابراین، من می خواهم بگویم در فیلم و سینما اصل برای ما پیام است(1).

ویژگی مفاسد

فساد در برابر صلاح است، و فیلمی را فسادآور و مفسده انگیز می گویند که موجب می شود مردم از جهت اخلاق، آداب اجتماعی، باورهای دینی و شرعی و به طور کلی آن چه که در ارتباط با شئون زندگی است، از

1- هنر دینی، فصلنامه، ش، 9، ص 55.

اعتدال خارج گشته در معرض آسیب قرار گیرند. این شرایط زمانی پدید می آید که فیلم از جهت محتوا مروّج فسق و تشویق به گناه، رفتار و کردار نادرست باشد، و یا عقاید نادرست و منحرف در آن به طور آشکار یا پنهان تبلیغ گردد.

از نظر فقه این گونه فیلم ها علاوه بر این که به خاطر مفسده انگیز بودن جایز شمرده نمی شود، از این جهت هم که فاقد ارزشهای معنوی و مادی است، مصداق لهو و لغو و بیهوده شمرده می شود. در برخی از منابع فقهی، شرور هم از مصادیق فساد شمرده شده است. فساد عبارت است از ترویج و نشر هر گونه شرور و فسق در بین مردم. اگر شرور را مترادف و هم معنا با فسق بدانیم، در واقع هر دو به معنای انجام عملی است که منتهی به خارج شدن از طاعت و نادیده گرفتن دستورات دینی است. به طور کلی، شرّ با این که به یک معنا شامل تمام اعمال مخالف شرع است، در یک نگاه دقیق تر، عبارت است از هر گونه اعمالی که به عمل شیطانی توصیف می شود. و مصداق آن را در

فیلم هایی می توان یافت که به نوعی در بیان روابط و مناسبات غیر انسانی؛ همانند رابطه با شیطان و

ص: 55

فیلمهایی که در ژانر وحشت به عنوان فیلمهای وحشت معروفند که بیشتر در توصیف دراکولا، قاتلین مادرزاد، طرح داستان های مربوط به دیو و دلبر، تصویر پلیدی از آنهاست.

تأکید فقها، بر این که در پرداختن به زندگی ائمه و معصومین علیهم السلام در آثار نمایشی باید قداست و حریت آنها مورد هتک حرمت نگردد. به نوعی بیانگر توجه فقهاء بر ساختار است؛ زیرا قداست و یا حریم امامان معصوم علیهم السلام و بزرگان صاحب مقام، زمانی از هتک حرمت دور خواهد ماند که موقعیت این بزرگان در همه مراحل و عناصر فیلم مدّ نظر قرار بگیرد. در واقع قداست در ماهیت و حقیقت، چیزی جز پرهیز از به کار بردن نمادها و نشانه ها در ساختار فیلم نیست. به تعبیر دیگر، ملاحظه تنساب موضوع و محتوا با سازه هاست.

امروزه در کشورهای غیر مسلمان نیز روحانیون مسیحی به این تناسب تأکید می کنند. فیلمهایی که تا کنون در ارتباط با زندگی حضرت مسیح علیه السلام ساخته شده است بدون استثناء توجه به ارزشها در

شخصیت پردازی، هنرپردازی، نور، رنگ، محل

ص: 57

فیلم برداری، حتی سرعت فیلم مد نظر بوده است. در فلیم عیسی بن مریم علیه السلامدوربین همیشه حضرت عیسی را از پایین تصویربرداری کرده و از نظر مخاطب غالباً عیسی مسیح با شکوه و مسلط بر مردم و شرایط دیده می شود.(1) و یا در مواردی برای رساندن چنین پیامی از کوه، درخت تنومند و آسمانی آبی بهره جسته اند؛ که بیانگر اصالت، استقامت و پاکی است. ریتم (سرعت) فیلم نیز همواره آرام و توأم با القاء آرامش است.

افکار و شخصیت بازیگر فیلم ویژگی و شخصیت قهرمان را به مخاطب انتقال می دهد. بازیگری در عین حاله که از حیث هنری، حرفه ای حایز اهمیت است، به لحاظ جایگاه معنوی نیز شرایطی حساس و قابل توجه دارد. به همین خاطر جایگاه بازیگری از نظر فقهی نیز از

ص: 58

1- توجه به این مسائل بیشتر در سینمای کلاسیک بوده و امروزه به دلیل فراگیر شدن تکنولوژی علاوه بر این نمادها از عناصر دیگری نیز استفاده می شود؛ حرکت های خارق العاده،اوج گیری، استفاده از هاله نور... از جمله موارد نمادین و سمبولیک در فیلم به شمار می آیند.

اهمیت ویژه ای برخوردار است و قابل دقت و بررسی است.

بازیگر وقتی از حیث حقوقی مورد مطالعه قرار می گیرد، به منزله کسی است که زیر نظر کارفرما کار می کند. پس روابطی که بین کارفرما و سایر عناصر کاری در یک پروژه جاری می گردد، در بین آنها نیز حکم فرماست. این رابطه گاهی از حیث حقوق مادی است که بر اساس قرارداد قابل اجرا و پرداخت است و یک بار از نظر حقوق انسانی است که مشخصه های آن را روابط انسانی و اجتماعی تعیین می کند.

1. به لحاظ حقوق مادّی، بازیگران پیش از آنکه در صحنه بازی حضور یابند باید از نظر جانی به مقررات بیمه بپیوندند و یا تهیه کننده و کارگرادان باید به طور کتبی مسئولیت خود را در برابر هر گونه حوادث احتمالی که در بازیها نیز دور از ذهن نیست اعلام دارد. البته چنین عملکردی بستگی به متن قرارداد دارد.

ص: 59

2. تهیه کننده و کارگردان باید متعهد بشوند که در بازی گرفتن بازیگران حجم کار و ظرفیت و توانایی بازیگر را در نظر بگیرند.

ص: 60

3. ایمنی محیط بازی را فراهم نمایند.

4. مسئول کار باید از آنچه که در مفاد قرارداد قید شده تخلف نکند. از نظر فقهی موارد یاد شده مشمول دستوراتی است که در احکام اجاره عمل انسان مطرح شده است و بر طبق آنچه که در فتاوای مراجع آمده، رعایت موارد فوق ضروری و واجب است. در صورت تخلف کارفرما از موارد یاد شده، قانون از بازیگر حمایت می کند.

موضوع دیگر در ارتباط با بازیگر مسئولیت بازیگر در مقابل نقشی است که به عهده گرفته است؛ هر گونه کم کاری، سستی و یا فراهم نیاوردن حسّ لازم در ایفای نقش بازیگر، اگر به عمد و مبتنی بر غرض ورزی باشد باید ضرر تهیه کننده را جبران کند و البته چگونگی این مسئله باید بر طبق توافق قبلی طرفین باشد. به طور کلی تهیه کننده و بازیگر، علاوه بر رابطه یاد شده، از نظر وجدانی نیز مسئول هستند و باید با پایبند

ص: 61

شدن به مقررات انسانی و اخلاقی، در حفظ حیثیت و موقعیت های حقیقی و حقوقی همدیگر بکوشند.

دیدگاه فقهی امام خمینی در ارتباط با اجاره عمل

ص: 62

انسان، که شامل عوامل بازیگری نیز می گردد، بسیار حائز اهمیت است و بخشی از آن به جهت ضرورت بیان می گردد.

مسئله: اگر کسی برای انجام کاری مشخص، در وقت معین، خود را با تعهد اجاره عمل در اختیار کسی قرار داد. کار کردن او برای خود و یا برای شخص دیگری در مدّت زمانی که قرارداد بسته منافات نداشته باشد. کار دوم برای خود یا دیگری باید به لحاظ ماهیت متفاوت با کار اوّل و در خارج از وقت تعهّد وی باشد.

این مسئله شامل مواردی است که طبق قرارداد باید عاملین خودشان به انجام آن عمل بپردازند لکن اگر چنین شرایطی در جایی باشد که در آنجا جایی برای جایگزین کردن دیگران وجود داشته باشد، به نیابت خود می تواند دیگری را برای آن کار جایگزین کند. مفاد آنچه که در مسئله 29 احکام اجاره تحریرالوسیله و همچنین در مسئله 33 آمده است شامل موارد این گونه است(1).

1- تحریرالوسیله، امام خمینی، ج2، احکام اجاره.

منظور از جایگزینی در بازیگری شامل مواردی

ص: 64

است که بازیگر دست به عمل فوق العاده ای می زند که به جهت نداشتن مهارت و یا ترس و امثال آن از عهده آن کار بر نمی آید و برای انجام برخی از صحنه ها به جای او از عناصر معروف به «بدلکاران» استفاده می کنند. در این گونه صحنه ها به دلیل اینکه چهره بازیگر معلوم نیست، جایگزین کردن فرد دیگر امکان پذیر است.

در برخی از کشورها نیز جایگزین کردن بازیگر گاهی به جهت مسائل اخلاقی و عرفی صورت می گیرد. در بعضی از فیلمها موقعیتهایی وجود دارد که افراد پایبند به اخلاق از قرار گرفتن در آن موقعیت پرهیز می کنند. در چنین شرایطی جایگزینی افراد امر نامتعارف و نامشروع نیست.

بنابر فتوای امام خمینی «اگر برای کاری... بدون این که مقید به مباشرت خودش باشد اجیر شود آنگاه شخص دیگری آن کار را از طرف او (مستأجر) تبرّعاً (مجانی) انجام دهد. این به منزله کار خود اوست. پس مستحق اجرت قراردادی می باشد و اگر آن شخص کار را از طرف مالک تبرعاً انجام دهد مستأجر مستحق چیزی

نمی شود»[(1)](#).

چنانچه در مباحث اجاره عمل انسان آمده است، مشروعیت عمل و گرفتن فرد در کارهایی که مباح می باشد صحیح است و انسان نمی تواند خود را برای عمل غیر مباح در اختیار کاسی قرار دهد. به اتفاق همه مراجع حتی افتادن بر مقدمات حرام نیز حرام است.

گرفتن اجرت برای این قبیل امور که عرفاً همانند کارگری نیست و یا مصداق فعالیت های فکری نیز به شمار نمی رود، از نظر مراجع، بهترین ملاک عرف و توافقی است.

بازیگری در نقش معصومین

در بحث بازیگری، مسائل فقهی دیگر مربوط به بازیگری در نقش معصومان است. این مسئله پیش از آنکه به لحاظ فقهی حائز اهمیت باشد از نظر باورهای مذهبی مورد بحث قرار گرفته است. به نظر می رسد

1- همان.

کسانی که حکم به جایز نبودن بازی در نقش معصومان را داده اند به روایاتی که در نهی از هتک حرمت معصومان وارد شده استناد جسته اند. امّا تعیین این که در کجا و در چه صورت هتک حرمت محقق می شود، کار مشکلی است. امروزه برخی با ابتکاراتی چون به کار گرفتن بازیگری غیر حرفه ای و ناشناخته و یا با بهره جستن از هاله نور و جلوه ها، ظهور در نقش معصومان را، به گونه ای که هیچگونه هتک حرمت یا تحقیر و تنقیص آنان نباشد، فراهم ساخته اند، هر چند فتاوای غیر مشهوری نیز وجود دارد. که ظاهر شدن در نقش معصومان را همانند تعزیه خوانی که با تمهید شرایط متناسب باشد، جایز شمرده اند.

همه فقها بدودن استثناء، ظاهر شدن در نقش ائمه را در تعزیه خوانی ها جایز دانسته اند.

حضور زن در فیلم

هم از قرآن و هم از روایات برمی آید که معاشرت زنان و مردان در عرصه های زندگی با مراعات حجاب و

ص: 67

عفت جایز و به دور از اشکال و ا یراد بوده و آنچه از روایات درباره محدود ساختن زنان آمده است مربوط به شرایطی است که حضور زن در عرصه ای این چنین

بدون مراعات حجاب لازم و عفت کلام و رفتار موجب پدید آمدن فساد و یا آسیب دیدن خود زن می شود. این بحث شامل همه عرصه های زندگی، از جمله هنر است. زن در عرصه سینما و فیلم می تواند به عنوان همسر و یا دختر و یا در هر نقش دیگر با مردان بیگانه هم بازی شود و در جاهایی که لازم به گفتگوست، صمیمانه گفتگو کند [صمیمانه ساختگی] و در جاهایی که نیازمند به تماس بدنی با مردان باشد در صورت احساس نیاز به این تماس می تواند در حد دست دادن با رعایت شئون دینی از روی لباس با مردان تماس بدنی داشته باشد. و ناگفته نماند که در صورت امکان استفاده از مردان و زنان محرم و همسر یکدیگر بهتر است ونقش آفرینی بهتری نیز خواهد داشت. البته مسئله رعایت شئون دینی و توجه به موازین و مقررات شرعی در همه موقعیتها ضروری است که با طرح فتاوای بزرگان فقها به شرح آنها می پردازیم.(1).

1- احکام بانوان و مادران، عبدالرحیم موگهی، ص 210؛ امام خمینی در پاسخ سؤالات یاد شده، زن و مرد و یا خواهر و برادر فرضی و یا بازی کردن زن به جای مرد و بالعکس را به شرط این که مفسده نداشته باشد جایز دانسته اند. مفسده زمانی پیش می آید که در تماس بدن و فاصله ها به حدود شرعی توجه نمی شود.

نگاه فقه

از نظر فقه حضور زن در عرصه سینما امری عادی و مجاز است. آنچه از نگاه فقها قابل بحث بوده چند محور اساسی و مهم است که به تفصیل مرور می کنیم:

پوشش

یکی از ضروریات اسلام برای زنان پوشش است. پوشش هر چند به لحاظ مصداق متفاوت است، لکن آنچه مسلم است زنان باید به جز صورت و دستهایشان تا مچ، سایر اعضای بدن خود را از مردان نامحرم بپوشانند و به لحاظ نوع پوشش نیز از لباسهایی که زمنیه ساز تحریک می گردد، پرهیز کنند. این حکم شامل همه شرایطی است که زن در آن قرار می گیرد؛ اعم از حضور او در سینما، تئاتر یا سایر عرصه های اجتماعی دیگر، زیرا آنچه در این حکم عنوان شده است واجب بودن اصل پوشش در برابر افراد نامحرم است. نه پرهیز از حضور در عرصه های اجتماع.

ص: 70

امام خمینی می گوید: پوشش هر گونه لباسی که عرفاً مهیج است و جلب توجّه نامحرم می کند، حرام است. مسئله مهیج بودن ممکن است به خاطر رنگ آن باشد یا مدل آن یا جنس لباس و یا چیز دیگر(1).

در تشخیص تهییج، نظر و نگاه عرف عمومی مدّ نظر است؛ نه ذائقه ها که گاهی به جهت بیماری دلهاست.

سؤال: حدود حجاب اسلامی برای بانوان چیست؟

آیا برای این منظور پوشیدن لباس بلند آزاد و شلوار و روسری کفایت می کند؟ اصولاً چه کیفیتی در لباس و پوشش زن در برابر افراد نامحرم باید رعایت شود؟ امام خمینی در جواب می فرماید: واجب است تمام بدن زن به جز قرص صورت و دستها تا مچ از نامحرم پوشیده شود.

1- احکام بانوان، ص 27.

لباس مذکور اگر مقدار واجب را بپوشاند مانع ندارد[(1)].

از نظر فقها رنگ لباس یا چگونگی آن به لحاظ تنگ یا گشاد بودن، معیار و ملاک پی آمدهای آن است و در

1- احکام روابط زن و مرد،به نقل از احکام ازدواج، ص 194.

صورت داشتن مفسده و جلب توجّه جایز نیست.

هم بازی شدن زن و مرد در فیلم اشکال شرعی ندارد و جایز شمرده می شود. این مسئله در فقه، مصداق معاشرت زنان و مردان نامحرم است که بدون پی آمد سؤ و فساد جایز است. روایاتی که در منابع اسلامی، از جمله در وسائل الشیعه، در ارتباط با ممنوعیت حضور زنان در محافل و مجالس بیان شده،(1) حمل بر کراهت گردیده است. برخی از فقها این گونه روایات را مربوط به شرایط خاصّ دانسته اند و نه تنها فتوا بر جایز بودن معاشرت زنان و مردان داده اند؛ بلکه حضور

زن را در عرصه های مختلف اجتماع ضروری می دانند. سیره پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله بر این بوده که در صورت لازم بودن حضور زن در برخی صحنه ها اجازه حضور به آنها را می داده و حتی در جنگ ها تعدادی از زنان را می پذیرفت. سیره پیامبر

1- . برخی روایات هم دوش شدن زنان با مردان در کوچه و بازار را حلافت کرد و توصیه به رعایت شئون و حجاب کرده اند که برای برخی از علما مبنای عدم حضور زنان در اجتماع شده است.

ملاک و مبنای عمل برخی از فقها در فتوا دادن به حضور زنان در عرصه های مختلف زندگی گردیده است. حضور زن در صحنه های نمایش و فیلم نیز صرفاً به جهت این ضرورتها است.

زناشویی فرضی

یکی دیگر از مسائل مورد بحث در معاشرت زنان و مردان در صحنه های فیلم، زناشویی فرضی است. در برخی از صحنه ها زن و مرد در کنار هم قرار می گیرند و به جهت این که نمایش برای بیننده نزدیک به واقعیت تلقّی گردد، معمولاً این حضور و معاشرت با ابراز احساسات انجام می گیرد. از نظر فقها در این گونه معاشرت ها دو بحث مطرح است:

اوّل این که، اهل معاشرت، و لو این که با ابراز احساسات باشد، به خاطر این که در خلوت انجام نمی گیرد، و ساختگی بودن آن روشن و مسلّم است، مصداق «ترس از افتادن به فساد» نیست.

مسئله دوم، رعایت مرز احساسات است. این ابراز احساسات باید به گونه ای باشد که زمینه قرار گرفتن در

ص: 75

شراط لذّتجویی و ریبه را فراهم نسازد. زن و مرد، برادر و خواهر، پدر و دختر فرضی در این مسئله هیچ تفاوتی با هم نمی کنند. از نظر فقه مرز حلال و حرام در این مسئله نداشتن یا داشتن قصد لذّت است(1).

در صحنه های نمایش، زنان و مردانی که نقش محارم فرضی را ایفا می کنند، حدود لمس کردن نیز همین نبودن قصد لذّت است. امام خمینی حتی دست دادن زن و مرد از روی لباس را نیز مشروط به این می داند که ریبه و لذّت جویی در کار نباشد و مرد دست زن را فشار ندهد(2).

بنابراین، اگر زن و مرد بیگانه به جهت محرمیت فرضی در شرایطی قرار می گیرند که باید همدیگر را لمس کنند مثلاً شرایطی چون کمک کردن زن در یک پرتگاه و یا در القاء صحنه ای از تصادفات یا زلزله و غیره با دو شرط لمس از روی لباس و نبودن قصد لذّت جویی جایز است.

1- عروه الوثقی، ج 1، فصل 8، ص 414.
2- تحریر الوسیله، ج 2، ص 243، مسئله 20.

«به زنان با ایمان بگو چشم های خود را از نگاه

ص: 77

هوس آلود فرو گیرند. و دامان خویش را حفظ کنند و زینت خود را جز آن مقدار که نمایان است آشکار ننمایند و روسری های خود را به سینه افکنده و زینت خود را آشکار نسازند، مگری برای شوهرانشان»(1).

این حکم اولیه اسلام است، که همه فقهای اسلام بدون استثناء فتوا به ضرورت آن داده اند. بحث دوم در ارتباط با پوشش زن، رعایت مسائل جانبی است؛ چون زینت و پرهیز که از موقعیت تحریک آمیز، بوده و در جای خود حایز اهمیت است. زیرا همان طور که قرآن امر به پوشش کرده، نمایان ساختن زینت را نهی کرده است؛ «زینت خود را جز آن مقدار که نمایان است آشکار نکنید»(2).

در این آیه بسیاری از فقها همان طور که دستور صریح قرآن را حمل به وجوب کرده و فتوا به ضرورت

1- نور، 31.
2- همان.

پوشش داده اند، نهی را نیز بر وجوب ترک حمل کرده و آن را به عنوان لازمه تحقق پوشش واجب دانسته اند. قرآن در آیه دیگر زنان سالخورده ای را که در سنین

کهولت به سر می برند استثناء کرده است وجوب پوششی که بر سایر زنان واجب شده از آنها برداشته است.

زنان سالخورده ای که (به جهت طبیعت زن) بازنشسته و امید ازدواج ندارند بدون آن که آرایش و زینتی داشته باشند می توانند چادر و روپوش خود را بردارند و اگر در این حال هم عفت پیشه کنند برای ایشان بهتر است و خدا شنونده و آگاه است»(1).

این آیه مبنای کسانی است که می گویند پوشش برای زنان سالخورده واجب نیست.

زنان و مردان نامحرم با حفظ حجاب لازم و عفت و شأن و حرمت می توانند کنار هم و در یک محیط، کار و فعالیت کنند و در صحنه های فیلم و نمایش به عنوان زن و مرد فرضی نقش ایفا کنند. چنانچه پیشتر نیز اشاره گردید، این حضور در نمایشِ محرمیت فرضی

ص: 80

1- نور، 60.

باید دور از نزدیک شدن به همدیگر و قرار گرفتن در

ص: 81

مسیر گناه باشد. در قرآن صریحاً آمده است که: «به هنگام سخن صدا را نازک و شورانگیز نکنید که سبب طمع بیماردلان گردد»(1).

این آیه، در حالی که دلیل برای حرام بودن گفتگو با مردان با ناز و کرشمه است، به اعتبار مفهوم نیز از جمله دلایل جایز بودن اصل گفتگو بین زنان و مردان به شمار می آید؛ چرا که آنچه در آیه، مورد نهی قرار گرفته گفتگو نیست بلکه ناز و کرشمه کردن است.

فقهای شیعه در این مسئله، که زن و مرد نامحرم نمی توانند با همدیگر دست بدهند، اتفاق نظر دارند و هیچ فقهیی حکم به جایز بودن این مسئله نداده است. ناگفته نماند که این اتفاق نظر فقها در شرایط عادی و به دور از ضرورت است.

تشخیص ضرورت در فقه به عهده عرف و در برخی از شرایط نیز بر عهده عقل سلیم است.

1- . احزاب / 32.

تا کنون هیچ کدام از فقها نمایش فیلم را مصداق

ص: 83

ضرورت ندانسته اند. برخی از کارشناسان به جهت این که این مشکل را حل کرده باشند. پیشنهاد می کنند در فیلم های که تماس مرد و زن لازم و حتمی است، باید شخصیتهای را انتخاب شوند که با همدیگر محرم واقعی هستند. برخی نیز برای حل این مشکل راه بهره جستن از تکنیک را پیش پای فیلمسازان قرار می دهند.

از نظر امام خمینی: هر کسی که نگاه کردن به او جایز نیست، تماس بدنی با او نیز جایز نیست، و هر گونه لمس کردن بدن یا هر عضوی از بدن حرام است و باید از آن اجتناب کرد مگر از روی لباس(1). بنابر احتیاط واجب، مردان نباید دختران نامحرم بزرگتر از شش سال را بغل کنند و روی پای خود بگذارند یا ببوسند(2).

ص: 84

1- تحریرالوسیله، ج 2، نکاح، مسئله، 2.
2- تحریرالوسیله، ج 2، باب نکاح، مسئله 36.

نگاه کردن

نگاه کردن زن و مرد فرضی به همدیگر در صورتی که

ص: 85

پوشش لازم اسلامی را داشته باشند جایز است لکن این نگاه، باید خالی از ریبه و شهرت باشد(1).

نگاه به دست و صورت زن، چنانچه خالی از زیورآلات و آرایش باشد اشکال ندارد، زیرا در صورت وجود زینت در دست و صورت، برخی از فقها نگاه به آن را جایز نشمرده اند. امام خمینی در این جا نیز به قصد و لذّت و ریبه تأکید دارد:

نگاه کردن به هر چیزی یا هر کسی به قصد لذّت؛ مرد باشد یا زن، عکس باشد یا فیلم یا هر چیز دیگری حتی نگاه کردن به بدن خود در آیینه و یا در هر جای دیگر به قصد شهوت رانی حرام است.

لازم به یادآوری است که بین نگاه کردن و افتادن قهری نگاه به نامحرم، تفاوتی وجود دارد. افتادن نگاه به نامحرم حتی در صورتی که حجاب خود را رعایت نکرده

1- توضیح المسائل، مسئله 2437.

است، خالی از معصیت است.[(1)] زیرا این، چشم افتادن

1- احکام روابط زن و مرد، ص 36، به نقل زا توضیح المسائل امام خمینی.

بدون قصد و اراده بوده است. ولی نگاه کردن، نگاهی است که از روی قصد و اراده فرد است. نگاه کردن به دستها تا آرنج، مقداری از موی سر، پا تا زانو، زیر چانه و گردن پیرزنهای نامحرم اشکال ندارد(1).

نگاه کردن به زنان نامحرم غیر مسلمان، به مقداریکه به طور متعارف آن را نمی پوشانند، اشکال ندارد؛ به شرط آن که به قصد لذت نباشد(2).

زنان می توانند به استثنای جایی که باید پوشیده باشد به

سایر قسمتهای بدن زن دیگر نگاه کنند مشروط به این که در آن قصد لذّت و ریبه نباشد(3).

نگاه کردن زن به بدن، صورت و دستهای مرد نامحرم که معمول است و می توان دید جایز است.(4) در این جا نیز باید قصد لذّت و شهوت در بین نباشد.

1- همان.
2- همان.
3- همان.
4- . همان.

ریبه و لذّت بردن

در کتابهای لغت و فقه، برای ریبه معنای متفاوت آمده است. برخی نوشته اند. ریبه یعنی ترس از وقوع در حرام در اثر نگاه کردن، یعنی حالتی که در اثر نگاه به نامحرم به ذهن و دل انسان خطور می کند.(1)

صاحب جواهر با تأیید این معنا نوشته است: ظاهراًمراد از ریبه، ترس و وقوع در حرام است و شاید از این معنا تعبیر به خوف فتنه شود. در کتاب اقرب الموارد نیز همین معنا عنوان شده است. برخی ریبه را به معنای ترس از فریفته شدن گرفته اند. برخی نیز خطورات ذهنی بعضی از صحنه های حرام که از نگاه به نامحرم پدید می آید را ریبه دانسته اند، چرا که در آن صورت آنچه که در ذهن به عنوان لذّت نقش می بندد، خود مقدمه حرام می شود. از نظر فقهای شیعه، خطورات ذهنی و لذّت، در صورتی که از حرام در ذهن نقش ببندد، حرام می شود.

1- کشف اللئام، فاضل هندی، ج 2، ص 8.

تحریک جنسی

تحریک جنسی، به معنای ایجاد حالتی از هیجانات و رغبت جنسی جایز نیست و عمده دلیل آن نیز آیه قرآن است که به صراحت زنان را از قرار گرفتن در چنین شرایطی نهی کرده است. «زنان هنگام راه رفتن پاهای خود را به زمین نزنند تا زینت پنهانشان آشکار گردد».

مفسرین در تفسیر این آیه می نویسند. منظور از آشکار شدن زینت پنهان جلب توجه اطرافیان به صداهایی است که از خلخال پای زنان بلند می شود. علاوه بر آیه یاد شده در قرآن، برای حرام بودن تهییج جنسی، دلایل دیگری نیز وجود دارد. آیات و روایاتی که زنان را از صداهای هوس انگیز و یا از رفتار توأم با ناز و کرشمه نهی کرده، همه به نوعی از جهت برحذر داشتن زنان و مردان از افتادن به گناهی است که از چنین حالتی نشأت می گیرد.

ص: 91

نتیجه

بحث از پوشش و یا نگاه به نامحرم هر چند مستقیماً با حضور زن در عرصه بازیگری ارتباطی ندارد، لکن طرح این بحثها تاکیدی بر این نکته است که در نظر اسلام نه تنها زن از حضور در چنین عرصه های نهی نشده است بلکه با توجه به برخی از حساسیتها و موقعیتها با طرح مسائلی از قبیل تعریف و حفظ حریم ها و حدود، شرایط حضور را برای زنان در یک بستر امن و عاری از مفاسد احتمالی فراهم ساخته است. و زن با پای بندی به موازین شرعی، که این نیز در جهت سلامت و امنیت زن و اجتماع است می تواند در زیباترین شکل استعداد و خلاقیت خود را در عرصه هنر به نمایش بگذارد. چنانکه اشاره گردید، در فقهِ نگاه، مبنا این نیست که زنان و مردان در کنار هم قرار نگیرند و یا با همدیگر سخن نگویند؛ بلکه عمده توجه فقه به این نکته است که این معاشرت و این نگاه ها و این گفتگوها به گونه ای باشد که زن و یا مرد به لحاظ حیثیت انسانی و معنوی در معرض آسیب قرار نگیرند.

نهی از رفتار هوس انگیز، نهی از عاری شدن از

ص: 93

پوشش و یا پوشش های جذاب و شهوت انگیز و توصیه و تأکید بر رفتار واقتدار، عواملی است که حضور سالم و عاقلانه زنان را در عرصه بازیگری و یا سایر موقعیتها فراهم می سازند.

همانندی زن و مرد

یکی از مسائل مورد پرسش از فقه، همانند شدن زنان و مردان برای ایفای نقش می باشد. در برخی از فیلمها مردان با پوشیدن لباس زنان در نقش زنان ظاهری می شوند و در مواردی نیز عکس آن اتفاق می افتند. از نظر فقها، اگر چنین عملی مصداق «تشبّه»، - که در روایات نهی شده است - باشد، قطعاً حرام است و الاّ هیچ دلیل دیگری بر منبع آن نیست. موضوع «تشبّه» یا همانندی زن و مرد در کتاب های فقه به طور مبسوط بحث شده است. نظر مشهور آن است که مسلماً تشبّه جنسی زن به مرد و یا بالعکس آن نهی شده است و مسلماً پوشیدن لباس مصداق تشبّه نمی شود، به ویژه اگر پوشیدن لباس به جهت اهداف

مشخصی باشد و دلایل و قرائن کافی ساختگی و

ص: 95

نمایشی بودن آن در بین باشد که در چنین صورتی به هیچ عنوان نمی توان آن را مصداق تشبّه دانست.

امام خمینی پوشیدن لباس ویژه زن را برای مرد و همچنین عکس آن را جایز نمی داند لکن در بحث فیلم و نمایش و تئاتر ترک آن را احتیاط واجب می داند به عبارتی وی در این خصوص به حرام بودن آن فتوا نمی دهد(1).

آیت الله خامنه ای در پاسخ این پرسش که آیا پوشیدن لباس مختص زنان توسط مردان و به عکس بدون قصد تشبّه به جنس مخالف جایز است یا نه؟ می فرمایند: «تا زمانی که آن را به عنوان لباس برای خود انتخاب نکرده باشند، اشکال ندارد»(2).

گریم و آرایشگری

یکی از عناصر مهم در بازیگری گریم و آرایشگری است. از نظر فقه این مسئله در ابعاد گوناگون مورد بحث

ص: 96

1- احکام روابط زن و مرد، سید مسعود معصومی، ص 128.
2- اجوبه الاستفائات، ج 2، ص 909.

واقع شده است. در فقه آرایشگری، یکی از مسائلی که

ص: 97

مطرح شده است، آرایش کردن مردان و استفاده از وسایل آرایش زنانه است. برای مثال؛ برداشتن موی ابروها، استفاده از پمادهای سفید کننده، کشیدن رمل و سرمه به چشم، یکی از ابتدایی ترین کارها در صحنه نمایش به شمار می رود. از نظر فقه این مسائل جایز است، چرا که هدف از همه این کارها از پیش مشخص و معین است. البته باید ضرورت آرایش مردان، به گونه یاد شده، از طرف تهیه کننده و کارگردان احراز شده باشد. این ضرورت مبنای فقهی آن به شمار می آید .در بحث آرایش و گریم، استفاده از ماسک و کلاه گیس نیز یکی از مسائل مورد سؤال از فقه است. این مسئله به چند وجه قابل تشریح است. از نظر فقه استفاده از کلاه گیس زنانه برای مردان که آن ها را به زنان شبیه می سازد ابتدائاً جایز نیست، لکن وقتی این امر برای هدف مشخصی صورت می گیرد، خالی از اشکال می گردد. بنابراین، حتی مردان می توانند با استفاده از چنین شرایطی نقش زنان را ایفا کنند. امّا استفاده از کلاه گیس زنان برای زنان با اشکال برخی از فقها روبرو

شده است. دلیل این دسته از فقها آن است. که زنان

ص: 99

علی رغم این که با پوشیدن کلاه گیس از دیده شدن موی سر خود پرهیز می کنند، لکن این مسئله به لحاظ این که برای مخاطب مشخص نیست، تبعات منفی و احیاناً مفسده دارد. برخی با در نظر گرفتن این شرایط، حضور زن را با کلاه گیس در نقش ها جایز نمی شمارند.

چنانچه اشاره شده، این حکمِ ثانوی مسئله است. در حکم اوّلیه حضور با کلاه گیس اشکالی ندارد. «پوشیدن لباس جنس مخالف و تقلید صدای او هنگام بازیگری و بیان خصوصیات یک شخص حقیقتی اگر سبب فساد نگردد بعید نیست که جایز باشد»(1).

سؤال: استفاده زنان از انواع کرم و لوازم آرایشی در تئاترها و نمایش هایی که توسط مردان هم دیده می شود چه حکمی دارد؟

فقه صحنه، شامل طراحی صحنه؛ اعم از دکور و وسایل صحنه و نورپردازی است. این عناصر از این

ص: 100

1- اجوبه الاستفتائات.

جهت اهمیت می یابند که هر کدام در جایگاه خود

ص: 101

نمادین و نشانه هایی برای انتقال مفهوم خاص هستند.

در نورپردازی چنانچه سیاه و سفیدی بیانگر تضادهاست، نور شدید، سایه شدید و یا نورهای رنگین هر کدام برای بیان یک معنا در نظر گرفته می شوند.

از طرفی به جهت این که پدیده نور به لحاظ اعتقادی و فرهنگی نیز نمادین است، برای فقه اهمیت ویژه پیدا کرده است. فقه همان طور که در مناسبات ساختاری برای مفاهیم مختلف سازه های متناسب با خود را توصیه می کند، در نورپردازی نیز به رنگ و میزان درجه نور توجّه دارد. از نگاه فقه، اگر در نمایش تناسب موضوع و نور به هم بخورد و در نتیجه مفاهیم القایی به گونه ای غیر واقعی منتقل شود، به لحاظ تبعات جانبی، مبنای جایز بودن و یا جایز نبودن آن شکل می گیرد. باید توجه داشت که تصور چنین فرضی تنها در مفاهیم خاص دینی و ارزشی است. برای مثال، وقتی این مسئله قطعی می شود که نور در برخی از صحنه ها و پیش زمینه ها بیانگر افکار و یا عواطف و احساسات یک شخصیت است، باید توجه داشت که در بیان احساسات

یک شخصیت ارزشی از به کار بردن نور نامناسب پرهیز

ص: 103

کرد. و همچنین است در القای معنا و مفهوم یک واقعیت دینی، تاریخی و اجتماعی که با حیثیت یک فرد یا اجتماع گره خورده است. عوامل نورپردازی به لحاظ موارد فوق پاسخگو شناخته می شوند. این مسئله در بحث زوایه دوربین نیز مطرح است. زیرا پوشیده نیست که از نگاه حرفه ای زوایه بندی و قاب بندی تصاویر هر کدام در جایگاه خود شرایط و موقعیت سوژه را تعریف می کنند؛ حتی در برخی از سبکها دوربین با تعیین میزان فلاصله اش با سوژه یا با نوع حرکت همچنان نقش ساز می شود. در بحث صحنه، باید پیرامون دکور و نوع طراحی صحنه و همچنین وسایل موجود در صحنه نیز دقت کرد و نباید از توان و قدرتی که این عناصر در انتقال مفاهیم دارند غافل شد. در یک صحنه همان طور که وجود عکس ستاره داوود در گوشه یک اتاق موقعیت محیط و حتی باور دینی آدمها را مشخص می سازد و یا یک طرح هندسی از موقعیت جغرافیایی و هویت ملی خبر می دهد؛ نمی تواند از نظر فقه کم اهمیت باشد.

فیلم پس از تولید و پیش از مرحله پخش در واحدی به نام واحد ارزیابی تحت بررسی قرار می گیرد، تا با اطمینان از بود عیب و نقص در محتوا و خالی بودن آن از اشکالات فنی به نمایش گذاشته شود. این مسئله نه تنها در کشور ایران، بلکه در همه کشورهای جهان اعمال می شود. در کشورهای پیشرفته صنعتی فیلمها با در نظر گرفتن شرایط سنی نیز طبقه بندی می شود. در ایران به جهت این که تلویزیون تحت نظارت رهبر اداره می شود. سیاست گذاریها عموماً در راستای هدایت و ارشاد اجتماع به سمت رشد و کمال است و یک فیلم پیش از آن که به مرحله تولید برسد در مرحله فیلمنامه ارزش گذاری می گردد. لکن با همه اینها از آنجا که تلویزیون بخشی از برنامه های خود را از سایر مراکز تولید، اعم از بخش خصوصی و یا کشورهای دیگر، تأمین می کند باید محتوا را مورد توجه قرار داد محتوای فیلم - در همه انواع آن - باید متناسب با فرهنگ اسلامی و با در نظر گرفتن نیازهای این جامعه

باشد و در ضمن نمایش آن هیچگونه مفسده فردی و اجتماعی در پی نداشته باشد.

ص: 107

مراجع در این مسئله اتفاق نظر دارند که تمام پدیده های فرهنگی و هنری اعمّ از کتاب، برنامه های رادیوئی و فیلم در صورتی که موجب انحراف و مفسده و سست کردن اعتقادات، ایجاد بدبینی نسبت به ارزشها و باورهای دینی و سنتی که موجب به هم خوردن مناسبات اجتماعی و پدید آمدن یأس و ناامیدی در افراد می شود و همین طور ترویج پوچگرایی، اتلاف وقت انسان ها، تحکیم و ترویج شعبده بازی با القاء باورهای خرافی از جمله مواردی است که به نوعی مصداق منافی اسلام تلقی می شود.

موسیقی فیلم

از نظر شرع مقدس اسلام عواملی که موجب حرام شدن موسیقی می گردد عبارت است از: مشتمل بودن آن بر غنا، متناسب بودن با مجالس لهو و گناه و مطرب بودن است. بنابر نظر فقها اگر موسیقی به دور از موارد

ص: 108

یاد شده باشد، گوش دادن به آن اشکال شرعی ندارد و در اهداف حلال می توان از آن بهره جست[1] .

1- اجوبه الاستفتائات، ج 2، مسئله 58.

تشخیص موضوع و مصداق که آیااین موسیقی از ویژگی های فوق برخوردار است یا نه، بر عهده عرف است. هر موسیقی که به نظر عرف موسیقی لهوی مطرب و مناسب مجالس عیش و نوش، باشد موسیقی حرام محسوب می شود. و تفاوتی نمی کند که این موسیقی چه عنوانی داشته باشد و یا متعلق به کدام سرزمین باشد(1).

«موسیقی مطرب و لهوی آن است که به سبب ویژگی هایی که دارد انسان را از خداوند متعال و فضایل اخلاقی دور نموده وبه سمت بی بند و باری و گناه سوق می دهد و مرجع تشخیص موضوع عرف است»(2).

آنچه در کتب لغت درباره واژه غنا گفته شده این است که: صدا ترجیع داشته باشد و حالت رقص و هیجانات این گونه را موجب گردد. و مطرب بودن نیز عرفاً در شرایطی است که صرفاً به جهت عیش و نوش

1- همان، ج 2، مسئله 41.
2- همان، مسئله 43.

برگزار می گردد و معیارها و ملاک های عقلایی در آنجا رعایت نمی گردد.

ص: 111

«به کارگیری موسیقی در غیر این موارد که شامل بهره برداری مفید و عقلایی در سرودهای انقلابی، اجرای برنامه های فرهنگی مفید است... اشکال ندارد و همچنین آموختن و یاد دادن نوازندگی برای امر فوق فی نفسه اشکال ندارد»(1).

معیارهای یاد شده در مشروعیت موسیقی شامل هر نوع موسیقی می شود. در این خصوص تفاوتی بین موسیقی سنتی، ایرانی و غیر ایرانی نیست. لازم به گفتن است موسیقی همراه برنامه آیینی برخی از مذاهب و موسیقی اُپرائی در مراسم کلیساها و یا موسیقی برخی فیلم خای موزیکال که صرفاً برای جلوه دادن به برخی حرکات هنری به دور از ابتذال می باشد مصداق مطرب بودن نیست.

ترانه در فیلم

در برخی از فیلم ها نمایش فیلم با ترانه همراه می شود و چه بسا خواننده این ترانه زن باشد. فیلمهایی

1- همان، مسئله 58.

که از خارج خریداری می شود گاهی در وسط یا آخر آنها

ص: 113

چنین ترانه هایی وجود دارد. در فیلمهای ایرانی نیز مدتی است که ترانه سرایی متداول شده است. این ترانه ها گاهی توسط مرد و گاهی توسط مردان و یا توسط مردان و زنان به صورت گروهی خوانده می شود.

آنچه در موسیقی به عنوان معیار و ملاک مشروعیت عنوان گردید در این جا نیز همچنان ملاک مشروعیت است.

«اگر کیفیت آنها از نظر شنونده عرفاً طرب آور و لهوی نباشد گوش دادن به آن ها اشکال ندارد و قصد نیت خواننده و مضمون چیزی که می خواند در این باره تأثیری ندارد»(1) .

فیلم به عنوان یک اثر متعلق به پدیدآورنده آن است او حق انحصاری در خصوص اثر خود دارد و می توان از آن در چارچوب مقررات و قوانین جاری بهره برداری

ص: 114

1- همان، مسئله 71.

مادّی و معنوی داشته باشد؛ (مردم درباره مال خود اختیار دارند)

ص: 115

بنابراین از نظر مقررات شرعی خرید و فروش فیلم و یا اجاره هر گونه تکثیر از آن جزو اختیارات مالک و پدیدآورنده آن است. در شرکت ها و سازمان ها و نهادهای وابسته به دولت، این مراکز به عنوان سرمایه گذاری مالک فیلم شناخته می شوند و تهیه کننده وکارگردان و سایر عوامل طرف قرارداد به شمار می آیند مگر این که مراکز یاد شده حق، مالکت را به افراد واگذار کرده باشند.

به طور کلی مواردی که مسئولین سالن ها درباره آن تعهد دارند به شرح زیر است:

1. استاندارد بودن نمایش دهنده

2. صدا

3. محتوای فیلم به دور از تکرار بودن.

4. ثابت و متناسب بودن قیمت بلیط ها.

5. غیر واقعی نبودن پوستر و تبلیغات.

6. رعایت بهداشت داخل سالن.

ص: 116

7. راحتی صندلی ها،

8. امنیت داشتن داخل سالن،

9. رعایت تاریخ شروع و پایان فیلم،

ص: 117

10. پرهیز از نمایش فیلم های جنایی و خشونت،

11. مجهز بودن به وسایل آتش سوزی،

12. مجهز بودن به سیستم های ایمنی،

13. مجهز به وسایل گرمایشی و سرمایشی،

14. فراهم نمودن امکانات برای خانواده ها،

15. دارا بودن به سالن انتظار،

16. فاصله بین پرده و صندلی ردیف اوّل،

17. فاصل بین صندل ها،

18. رعایت حال تماشاچیان،

19. احترام لازم به تماشاجیان،

20. تدبیر برای جلوگیری از شلوغ کاری و

21. تدبیر شرایط برای مصرف سیگار و نوشیدنی ها در داخل سالن نمایش،

22. طرح بوفه در خارج از سالن نمایش،

ص: 118

موارد یاد شده به جهت این جزو مصوبات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است و به صورت مقررات دولتی به مدیران سالن ابلاغ شده است، هر گونه تخلّف از این موارد قابل اعتراض است و قانون از افراد حمایت می کند.

ص: 119

و ضوابط شرعی در؟؟؟ درس حاضر شوند[(1)].

نظارت بر سالن های سینما

آنچه که مربوط به بحث سالن های سینما می شود، شامل امنیت سالن ها، راحتی صندلی، پخش کننده های صدا و بهداشت آن است که علاوه بر دربردارنده تعهدات شرعی به عنوان مسئله معاشرتی از تعهدات اخلاقی نیز برخودار است. مسلماً سینماداران در ازای وجهی که از مشتری خود می گیرند باید همه موارد یاد شده را به گونه مطلوب رعایت کنند و رضایت خاصه افراد را جلب کنند. مشریان سالن ها اگر در موارد یاد شده به شرایطی برخورد کردند که خارج از استاندارد و غیر متعارف بوده می توانند ادعای خسارت کرده و وجه پرداختی خود را باز ستانند. ملاک استاندارد در سالن ها طبق مصوبات وزارت ارشاد اسلامی با عنوان بندی سالن ها به درجه 1 و 2 هر کدام تعریف های

1- همان، مسئله 71.

خاص خود را دارند مسئله دیگری که در سالن های سینما مورد بحث قرار می گیرد، مطابقت داشتن آنچه که به عنوان فیلم نمایش داده می شود با چیزی است که به صورت پوسترهای تبلیغی در؟؟؟؟؟ بوده و در جلب مشتری مؤثر بوده است. در این مسئله نیز هر گونه اغفال مشمول احکام شرعی است که در مباحث خرید و فروش فقه به عنوان اغفال و نیرنگ در معاملات مورد بحث قرار گرفته است.

و السلام

ص: 121

درباره مرکز

بسمه تعالی
هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که میدانند و کسانی که نمیدانند یکسانند ؟
سوره زمر/ 9

مقدمه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال 1385 هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:
موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:
1.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
2.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
3.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
4.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
5.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
6.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:
1.عمل بر مبنای مجوز های قانونی
2.ارتباط با مراکز هم سو
3.پرهیز از موازی کاری
4.صرفا ارائه محتوای علمی
5.ذکر منابع نشر
بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :
1.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه
2.برگزاری مسابقات کتابخوانی
3.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...
4.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...
5.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com
6.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...
7.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی
8.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...
9.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)
10.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)
11. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در 8 فرمت جهانی:
JAVA.1
ANDROID.2
EPUB.3
CHM.4
PDF.5
HTML.6
CHM.7
GHB.8
و 4 عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :
ANDROID.1
IOS.2

WINDOWS PHONE.3
WINDOWS.4
به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک 129/34- طبقه اول
وب سایت: www.ghbook.ir
ایمیل: Info@ghbook.ir
تلفن دفتر مرکزی: 03134490125
دفتر تهران: 88318722 ـ 021
بازرگانی و فروش: 09132000109
امور کاربران: 09132000109